VAIN HYVIÄ SYITÄ

Valtuusto 18.2.2021 §10

PUDASJÄRVEN KAUPUNGIN YHTEISÖLLISYYSOHJELMA

PUDASJÄRVI

HENKILÖSTÖ- JA TUKIPALVELUT

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO ... 3
2. MITÄ OSALLISUUS ON? ... 4
2.1 Mitä osallisuus on? ... 4
2.2 Osallisuus osana Pohjois-Pohjanmaan liiton hyvinvointisopimusta ... 5
2.3 Kiintymys paikkakuntaan syntyy sen omaleimaisuustekijöistä ... 5
2.4 Osallisuuden täytyy olla suunnitelmallista ja vuorovaikutteista ... 6
3 YHTEISÖLLISYYDEN PÄÄLINJAUKSET ... 8
3.1 Kaupungin eri tukimuodot yhdistyksille ... 8
3.2 Asiakirjat ja sopimukset ... 8
3.3 Palautteet ja aloitteet ... 8
3.4 Pehmeät vetovoimatekijät ... 8
3.5 Kuntalaisten omaehtoinen tekeminen, osallistuminen ja vaikuttaminen ... 8
3.6 Yhdessä tekeminen ja kehittäminen kuntayhteisönä eri verkostoissa ... 9
4 OSALLISUUDEN VUOSIKELLO ... 10
4.1 Osallisuudet toimenpiteitä ... 10
5 OSALLISTUVAN BUDJETOINNIN BUDJETOINTI ... 11
6 VIESTINTÄ ... 12
6.1 Laajakaista ... 12
6.2 Kaupungin oma viestintä ... 12
6.3 Kaupungin nettisivustolla omat sivut yhdistystoimijoille ... 12
6.4 Kehittämis- ja toimintatukia vastaan yhdistyksillä tiedotusvastuu ... 12
7 OSALLISUUDEN ARVIOINTI JA YHTEISÖLLISYYSOHJELMAN PÄIVITYS ... 13
7.1 Osallisuuden arviointi ... 13
7.2 Yhteisöllisyysohjelman päivitys ... 13

1. JOHDANTO

Yhteisöllisyysohjelman keskeinen tavoite on vuoropuhelun lisääminen osana päätöksentekoprosesseja. Tämä tehdään tuomalla kuntalaiset ja paikalliset yhteisöt mukaan Pudasjärven kehittämiseen.

Yhteisyyden tunne pohjautuu yksilön ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota siihen, että vuoropuhelua on jo suunnitteluvaiheessa. Haastavatkin päätökset tai oman mielipiteen vastaiset päätökset on helpompi hyväksyä, jos niihin on päässyt vaikuttamaan ja tulee tunne kuulluksi tulemisesta.

Osallisuustyö tuo uusia menetelmiä lähidemokratiaan edustuksellisen demokratian rinnalle. Silloin tavoitteena on aito yhteiskehittäminen – viranhaltijat, poliittiset päättäjät ja kuntalaiset yhdessä. Tästä hyvänä esimerkkinä on mm. kylien kanssa tehtävä yhteistyö.

Kunnan palvelujen tuottamisessa ja kehittämisessä lähtökohta on ihmisten arki ja sen toimivuus. Osallisuustyöllä on mahdollista lisätä ja tukea valmistelun ja päätöksenteon ymmärrystä erilaisten ihmisten arjesta.

Osallisuus kattaa kaikki ikäryhmät; lapset, nuoret, aikuiset, aktiiviset seniorit ja vanhukset. Kaupungin tehtävissä osallisuuden tulee kattaa kaikki hallintokunnat. Henkilökunnan tulee olla sitoutunutta osallisuuden toteutumiseen ja siitä raportoidaan osavuosikatsauksittain sekä tilinpäätöksessä.

Valmistelussa on käytetty seuraavia lähteitä:

- Opas kuntalaisten osallistumisen arviointiin, Piipponen & Kurikka, Kuntaliitto
- Pudasjärven kaupungin ja kaikkien Pohjois-Pohjanmaan kuntien allekirjoittama Hyvinvointisopimus 2019-2025
- Seutukaupunkien vetovoimatutkimus 2019
- Limingan osallisuusohjelma, Kunnanvaltuusto 9.3.2020

Ohjelman valmisteluun ovat osallistuneet järjestöyhdyshenkilön lisäksi kaikki kolme valiokuntaa: yhteisöllisyys-, hyvinvointi- ja elinympäristövaliokunta. Valiokuntien yhteisen ohjausesityksen pohjalta kaupunginhallitus käsittelee asian, jonka jälkeen se viedään valtuuston päätettäväksi.

2. MITÄ OSALLISUUS ON?

Tähän osioon on koottu neljästä eri lähteestä osallisuuden määritelmiä Pudasjärven näkökulmasta katsottuna. Valmistelussa nojaudutaan sopimuksiin ja tutkittuun tietoon.

2.1 Mitä osallisuus on?

Osallisuus tarkoittaa ihmisen kokemaa ja konkreettista kuulumista yhteiskuntaan, paikallisyhteisöihin ja elämistä itselle sopivalla tavalla. Tähän kuuluu voimaantuneisuus ja kyvykkyys olla kulloistenkin voimavarojensa mukainen aktiivinen toimija sekä omassa elämässään että yhteiskunnassa. Osallisuutta kokeva tulee kuulluksi ja nähdyksi toivomallaan tavalla ja edistää itselleen tärkeitä asioita.

Oikeus osallistua yhteiskunnan ja oman elinympäristönsä kehittämiseen on määritelty perustuslaissa. **Osallistumisoikeus ja osallistuminen** tukevat ihmisen osallisuutta yhteiskunnassa ja omassa elämässä. Kuntalaisten osallisuuden edistäminen on osa demokratiaa. Kunnan tehtävänä on tarjota osallistumismahdollisuuksia, tukea omaehtoista toimintaa ja hyödyntää kuntalaisten ja yhteisöjen asiantuntijaosaamista. **Osallistamisessa** kunta kutsuu kuntalaisia ja muita toimijoita osallistumaan johonkin jo melko määriteltyyn asiaan.

Osallisuuden arviointi auttaa kuntia kehittämään toimintaansa niin, että osallistumisella on hyödyllisellä tavalla vaikuttavuutta sekä kunnan toiminnassa, että kuntalaisen elämässä. Arviointi auttaa myös resursoimaan riittävästi osallisuustyöhön, jolloin siitä muodostuu kunnan jatkuvaa toimintaa projektien sijasta. Yksittäisten suoritteiden, kuten kyselyn vastaajamäärien, mittaamista tärkeämpää on nähdä kunnan tekemän osallisuustyön kokonaisuus ja todentaa osallistumisen vaikuttavuutta.

Arvioinnin avulla on mahdollista tuoda esille osallisuustyön hyödyt ja kustannukset sekä parantaa osallisuustoiminnan laatua. Osallistuminen päätöksentekoon sitouttaa asukkaita päätöksiin ja voi vähentää esimerkiksi valituksia ja siten sujuvoittaa työtä.

Osallisuuden johtaminen tarvitsee tekijänsä ja sen tulisi olla kunnan ja kaupungin jokaisen työntekijän asia. Osallisuuden vahvistaminen ei maksa paljon, jos se ymmärretään koko kuntayhteisön asiaksi.

Osallisuuden tulisi kattaa kunnan koko toiminta.

Lähde: Opas kuntalaisten osallistumisen arviointiin, Piipponen & Kurikka, Kuntaliitto

Osallisuuden eri muodot

Tieto-osallisuus	Suunnitteluosallisuus	Päätöksenteko-osallisuus	Toiminta-osallisuus
Kunta tuottaa riittävästi, selkeästi ja monikanavaisesti tietoa palveluista ja osallistumis-mahdollisuuksista. Asiakas/asukas saa ja hänellä on oikeus saada tietoa palveluista ja osallistumis-mahdollisuuksista sekä tuottaa niistä tietoa.	Kunta tarjoaa ja käyttää riittävästi erilaisia ja monipuolisia tapoja osallistua toiminnan ja palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen. Asukas/asiakas osallistuu itseään ja lähiympäristöään koskevaan toiminnan ja palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen.	Kunta tarjoaa ja käyttää riittävästi erilaisia ja monipuolisia mahdollisuuksia osallistua päätöksenteon valmisteluun ja päätöksentekoon. Asukas/asiakas osallistuu itseään ja lähiympäristöään ja palveluja koskevaan päätöksentekoon.	Kunta tukee ja mahdollistaa konkreettisen osallistumisen. Asukas/asiakas osallistuu konkreettisesti toimintaan omassa lähiympäristössään ja osallistuu palveluiden tuottamiseen eri tavoin.

Lähde: Piipponen, S-L. & M. Pekola-Sjöblom, 2019. Osallistaako kunta, osallistuuko kuntalainen? Kuntaliiton julkaisusarja 3/2019. Helsinki: Kuntaliitto.

2.2 Osallisuus osana Pohjois-Pohjanmaan liiton hyvinvointisopimusta

Kuntalaisten osallisuus, toimijuus ja vaikuttaminen ovat hyvinvointijohtamisen lähtökohta. Osallisuuden kehittäminen edellyttää koetun hyvinvoinnin mittaamista. Kannustamme kuntalaisia omaan vastuuseen sekä ennaltaehkäiseviin arjen valintoihin hyvinvoinnin edistämiseksi.

Hyvinvointi kattaa kaikki elämänkaaren vaiheet.

Kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi lupaudumme

- Laajaan ja monialalaiseen hyvinvointityöhön vahvistamalla eri hallinnonalojen yhteistyötä
- Maakunnallisen hyvinvointiyhteistyön kehittämiseksi vuosittain järjestetään kuntien talous- ja toimintasuunnittelua tukeva
  - Hyvinvoinnin tilannekuvaseminaari yhteistyössä verkostojen kanssa (osallistujina hyvinvointijohtajat, kuntien hyvinvointi- ja järjestöyhdyshenkilöt sekä kulttuurihyvinvointiverkosto)
  - Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointifoorumi

Kaikki Pohjois-Pohjanmaan kunnat ovat allekirjoittaneet Pohjois-Pohjanmaan liiton hyvinvointisopimuksen 2019-2025.

2.3 Kiintymys paikkakuntaan syntyy sen omaleimaisuustekijöistä

Kuntaliiton seutukaupunkien vetovoimatutkimuksessa 2019 asuinpaikkaylpeys syntyy arjen toimivuuden ja luonnon lisäksi omaleimaisuustekijöistä. Palvelut ja sopivuus arjen tarpeisiin tekevät kunnasta mahdollisen asuinpaikan, mutta kiintymys syntyy omaleimaisuustekijöistä.

Kaupungin vetovoimaisuutta voidaan lisätä seuraavilla pehmeillä vetovoimatekijöillä:

1. Keskustan viihtyisyys ja vireys
2. Kylien omaleimainen vetovoimaisuus
3. Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut

4. Turvallisuus
5. Uudistuvuus
6. Ilmapiiri ja fiilis
7. Persoonallisuus ja erottuvuus

2.4 Osallisuuden täytyy olla suunnitelmallista ja vuorovaikutteista

Osallisuuden ei tarvitse olla monimutkaista, mutta sen täytyy olla suunnitelmallista, eri osapuolet huomioivaa kehittämistä sekä päätöksentekoa läpileikkaavaa toimintaa. Se ei ole irrallista muusta toiminnasta, vaan ennen kaikkea tapa ajatella ja toimia.

Yhteisöllisyysohjelman tarkoitus on tuoda näkyväksi niitä osallistumisen mahdollisuuksia, joita on. Molemminpuolinen vuorovaikutus on myös kunnan etu - asiakkaalla ja asukkaalla on palveluista kokemus, joka on arvokas eri palveluiden kehittämisen kannalta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on määritellyt osallisuutta seuraavilla tavoilla:

- Yksilön tasolla osallisuus ilmenee kokemuksena, joka syntyy, kun ihminen tuntee kuuluvansa itselle merkitykselliseen ryhmään tai yhteisöön. Yksilöllä on mahdollisuus vaikuttaa ympäristöönsä.
- Yhteisössä osallisuus ilmenee jäsenten keskinäisenä arvostuksena ja luottamuksena sekä mahdollisuutena vaikuttaa yhteisössään.
- Yhteiskunnan tasolla osallisuus tarkoittaa mahdollisuuksien ja oikeuksien toteutumista sekä ihmisten keskinäistä vastavuoroisuutta.
- Politiikkatasolla osallisuudella tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla vahvistetaan ihmisten osallistumista ja osallisuutta yhteiskunnassa.

Esimiehille ja työntekijöille kunnan jäsenten osallistaminen tulisi olla totuttu toimintatapa:

- Osallistamisen ei tarvitse olla raskasta tai vaikeaa - kyse on ihmisten kuuntelemisesta.
- Osallisuus on kunnan kaikkea toimintaa läpileikkaava teema, joka tulee huomioida suunnitelmallisesti eri kehittämisessä. Kiire ei ole syy jättää osallistamatta.
- Osallistaminen huomioidaan kehittämisen alkuvaiheista lähtien.
- Johtajien ja esimiesten rooli on merkityksellinen työntekijöille. Työntekijöitä ja työyksiköitä kannustetaan rohkeisiin uusiin kokeiluihin. Työntekijöiden näkemyksiä toteutuksessa kuunnellaan ja heidän osaamistaan hyödynnetään. Onnistumisista viestimme ulkopuolelle, jotta myös muut voivat oppia uutta ja onnistua!
- Esimiesten tehtävänä on tuoda työntekijöiden esille tuomaa kuntalaispalautetta esille johdolle ja päättäjille.
- Huomioimme osallistamisessa erilaiset menetelmät, jotta mahdollisimman monella olisi mahdollisuus osallistua. Osallistamisen menetelmällistä osaamista tuetaan erilaisin sisäisin ja ulkopuolisten toteuttamin koulutuksin.
- Hyvä asiakaspalvelu on osallisuuskokemuksen kannalta merkityksellistä. Pyydämme ja otamme vastaan asiakaspalautetta. Huomioimme annetun palautteen palveluiden järjestämisessä ja niiden kehittämisessä.
- Viestintä on tärkeä osa osallisuutta. Viestimme työarjestamme eri kanavilla.

Lähde: Limingan osallisuusohjelma

Pudasjärven kaupungissa ehdotettuja kehittämistoimenpiteitä valtuutettujen, työntekijöiden ja kuntalaisten vuorovaikutuksen tukemiseksi:

- Päätöksentekorakenteita kehitetään kuntalaisten osallisuutta tukevaksi.

- Valtuustoon tuodaan säännöllisesti tiedoksi Nuorisovaltuuston ja Vanhus- ja vammaisneuvoston kuulumiset.
- Valtuutettujen kuvat ja yhteystiedot tuodaan näkyville kunnan verkkosivuille.
- Yhteystietojen yhteyteen voidaan nostaa esille valtuutetun erityisosaamista tai muita tietoja kuntalaisten yhteydenottoa helpottamaan.
- Valtuutettujen on mahdollista osallistua erilaisiin yritysvierailuihin kunnan tai yhdistysten tilaisuuksiin tai kokouksiin viranhaltijoiden kanssa.
- Toteutetaan kokeilu, jossa valtuutetut jalkautuvat kunnan eri toimipisteisiin ja tutustuvat kunnan työntekijöiden arkeen.

3 YHTEISÖLLISYYDEN PÄÄLINJAUKSET

3.1 Kaupungin eri tukimuodot yhdistyksille

1.) kehittämis- ja toimintatuet
2.) yhdistysten investointituet
3.) puskurilaina myönteisen hankepäätöksen mukaisesti
4.) erikseen sovitut kaupungin kokoustilat yhdistysten käyttöön veloituksetta
5.) viestintään liittyvät tukitoimet
6.) viestinnän ja markkinoinnin palvelusuunnittelijan yhteistyömahdollisuus resurssien mukaan
7.) nimetty järjestöyhdyshenkilö

3.2 Asiakirjat ja sopimukset

Yhteisöllisyysohjelmaa toteutetaan seuraavia asiakirjojen ja sopimusten mukaisesti:

- Pudasjärven kaupungin voimassa oleva strategia
- Pudasjärven kaupungin talousohjelma (eurot toteuttamiseen)
- Hyvinvointisopimus, Pohjois-Pohjanmaan liitto
- Pudasjärven kaupungin sähköinen hyvinvointikertomus
- Pudasjärven kaupungin järjestöyhteistyön asiakirja

3.3 Palautteet ja aloitteet

Eri kanavien kautta saatujen palautteiden huomioon ottaminen sekä kuntalaisten osallistaminen eri suunnitteluvaiheissa ja tarpeeksi ajoissa antaa kuntalaisille aidon vaikutusmahdollisuuden. Tämän vuoksi henkilökunnan koulutus osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen tulee huomioida valiokuntien ja eri hallintokuntien vuosikellossa.
Vanhus –ja vammaisneuvoston ja nuorten valtuuston esityksiä seurataan hallintokunnittain. Johtoryhmä huolehtii, että esitykset tulevat päätöksentekoprosessiin mukaan.

Valtuusto päättää ne keskeiset näkökulmat, joita maakunnan eri työryhmätyöskentelyissä viedään eteenpäin.

3.4 Pehmeät vetovoimatekijät

Kaupungin vetovoimaisuutta lisätään seuraavilla pehmeillä vetovoimatekijöillä:

1. Keskustan viihtyisyys ja vireys
2. Kylien omaleimainen vetovoimaisuus
3. Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut
4. Turvallisuus
5. Uudistuvuus
6. Ilmapiiri ja fiilis
7. Persoonallisuus ja erottuvuus

3.5 Kuntalaisten omaehtoinen tekeminen, osallistuminen ja vaikuttaminen

Kuntalaiset voivat vaikuttaa kuntakuvaan ja asioiden valmisteluun esimerkiksi

1. kertomalla positiivista viestiä omasta kunnasta eteenpäin
2. kertomalla asiallisesti epäkohdista suoraan valmisteleville virkamiehille sekä kuntapäättäjille
3. tekemällä aloitteita kuntalaisaloite.fi kautta

4. tekemällä aloitteita lasten tai nuorten parlamentille
5. tekemällä aloitteita vanhus- ja vammaisneuvostolle
6. osallistumalla eri yhdistysten toimintaan
7. osallistumalla eri tapahtumiin
8. toimimalla vapaaehtoisena

3.6 Yhdessä tekeminen ja kehittäminen kuntayhteisönä eri verkostoissa

Kunnan tulee verkostoitua eri tasoilla tehtäviin yhteistyötahoihin. Valtion, maakunnan ja paikkakunnan sisällä on erilaisia verkostoja, joissa kunta on mukana kuntastrategian mukaisesti. Kaupungin edustajat nimetään erikseen eri verkostojen työryhmiin joko johtoryhmässä tai kaupunginhallituksessa riippuen verkostosta.

Valtion ja maakunnan tasolla verkostoissa kehitetään kunta-asiantuntijoiden kanssa kunnan palveluita ja toimintaa sekä myös vaikutetaan kunta-alan edunvalvontaan eli meille, Pudasjärven kaupungille, yhteisesti tärkeiden asioiden valmisteluun.

Alueverkostosta esimerkkinä on kyläneuvosto, joka on yhdistysten, yhteisöjen ja kaupungin henkilöstön yhteistyöfoorumi. Yhteistyön tarkoitus on myöskin kehittää yhdessä kaupungin palveluita ja toimintaa.

4 OSALLISUUDEN VUOSIKELLO

Osallisuuden vaikutus päätöksenteossa:
Kuntalaisten kuuleminen – Kuntalaisille tärkeiden asioiden tunnistaminen, kokemustiedon kerääminen –Esille nousseiden asioiden vieminen yhteiseen keskusteluun ja sieltä niiden vieminen päätöksentekoon ja käytäntöön.

Vuosikello määräytyy talousarvioon ja käyttösuunnitelmaan valmisteltujen asioiden pohjalta. Kukin hallintokunta valmistelee oman osa-alueen ja valiokuntien vuosikellot johtoryhmän ohjeiden mukaisesti.

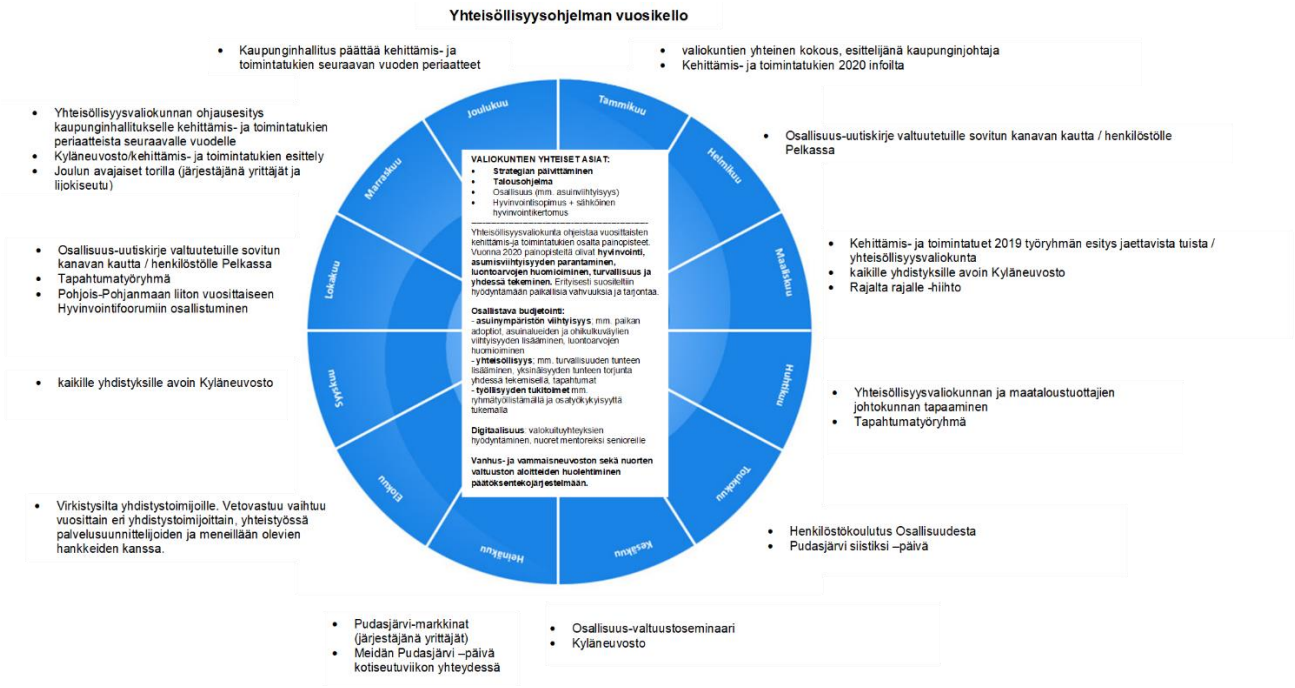

KUVA 1. Yhteisöllisyysohjelman vuosikello. Kuva löytyy myös liitteestä 1.

4.1 Osallisuudet toimenpiteitä

Osallisuuden toimenpiteitä ovat mm.

- kuulemis- ja tiedotustilaisuudet
- palautteet ja aloitteet
- Kyläneuvostot
- työntekijöiden ja valtuutettujen jalkautuminen eri järjestäjien tapahtumiin
- kyselyt
- viestintä ja sosiaalinen media
- Meidän Pudasjärvi –päivä
- Markkinat heinäkuussa / valiokuntien edustajat penkkikahvilassa tavattavissa sovituin työvuoroin kaupungin teltalla
- kehittämis- ja toimintatukiavustukset vuosittain
- suorat yhteydenotot
- osallistuva budjetointi
- kumppanuuspöydät
- palvelumuotoilu
- nuorten kesätyöpaikat ja kesäyrittäjyystuki
- ryhmätyöllistämisen tuki
- kumppanuussopimukset
- järjestöyhteistyön asiakirja
- pop up –infot ja kehittämispajat
- haastekilpailut

5 OSALLISTUVAN BUDJETOINNIN BUDJETOINTI

Osallistuvan budjetoinnin budjetointi määräytyy talousarvioon ja käyttösuunnitelmaan valmisteltujen asioiden pohjalta. Kukin hallintokunta valmistelee oman osa-alueensa. Käyttöä tarkastellaan osavuosikatsausten ja tilinpäätöksen yhteydessä.

Myös yhdistystoimijat voivat ehdottaa kaupungille osallistuvan budjetoinnin kohteita.

6 VIESTINTÄ

6.1 Laajakaista

Koko Pudasjärven kaupungin alueella toimii laajakaistaverkko Kairan kuitu. Tämä mahdollistaa mm. etäyhteydet ja helpottaa viestintää kaikilla tavoin.

6.2 Kaupungin oma viestintä

Jokaisen yksikön sisällä on esimiehen johdolla sovittu, miten viestitään ja mitä kanavia käytetään. Läpinäkyvyys on tärkeää ja erityisesti somekanavilla pystytään viestimään tiheään ja reaaliaikaisesti.
Jotta kaupungin henkilökunta osaa ottaa huomioon jo selvittelyvaiheessa osallisuuden keinot ja viestiä siitä eteenpäin niin oikea-aikaisen tiedottamisen kuin arvioinnin yhteydessä, niin heidän tulee kouluttaa asiaan.

6.3 Kaupungin nettisivustolla omat sivut yhdistystoimijoille

Kaupungin nettisivuilla on oma osio yhdistystoimijoille osoitteessa www.pudasjarvi.fi/yhdistykset. Järjestöyhdyshenkilö ylläpitää sivustoa ja päivittää niitä tarpeen mukaan yhteistyössä kaupungin viestintähenkilöstön kanssa. Tältä sivulta löytyy ohjeita myös yhdistysten viestintään.
Yhdistykset saavat tapahtumilleen enemmän näkyvyyttä, kun ilmoittavat tapahtumat kaupungin tapahtumakalenteriin. Tähänkin löytyy linkki edellä mainitulta sivustolta.

6.4 Kehittämis- ja toimintatukia vastaan yhdistyksillä tiedotusvastuu

Kehittämis- ja toimintatukia saavat yhdistykset nimeävät hakulomakkeessa tiedotusvastaavat. Kaupungin tuella tehdyistä toimenpiteistä tulee tiedottaa yrityksen parhaaksi katsomalla tavalla. Paikallislehdet ottavat mielellään vastaan juttuja. Lisäksi Facebook ja Instagram on suositeltavia. Kehittämis- ja toimintatukien vuosittaisessa ohjeessa annetaan ohjeet tiedottamiseen liittyen, mm. mitkä # tulisi olla käytössä kuvien yhteydessä.
Kaupunki tekee aktiivisesti yhteistyötä paikallismedian kanssa. Eri hallinnonalat viestivät ajankohtaisista asioista eri kanavilla ja verkostoissa. Tarkoitus on, että toiminta on läpinäkyvää ja hyviä käytänteitä levitetään.

7 OSALLISUUDEN ARVIOINTI JA YHTEISÖLLISYYSOHJELMAN PÄIVITYS

7.1 Osallisuuden arviointi

Osallisuuden ja osallistamisen vaikuttavuuden mittaamisessa hyödynnetään Kuntaliiton sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kokoamia osallisuuden mittareita. Osallisuutta tarkastellaan laajassa hyvinvointikertomuksessa sekä hallintokunnittain osavuosikatsausten ja tilinpäätöksen yhteydessä. Osallisuuden arviointi tapahtuu pääasiassa laadullisin mittarein ja kertomalla, että mihin ja miten kuntalaisia on osallistettu.

7.2 Yhteisöllisyysohjelman päivitys

Yhteisöllisyysohjelma päivitetään tarvittaessa tai vähintään kerran valtuustokaudessa.